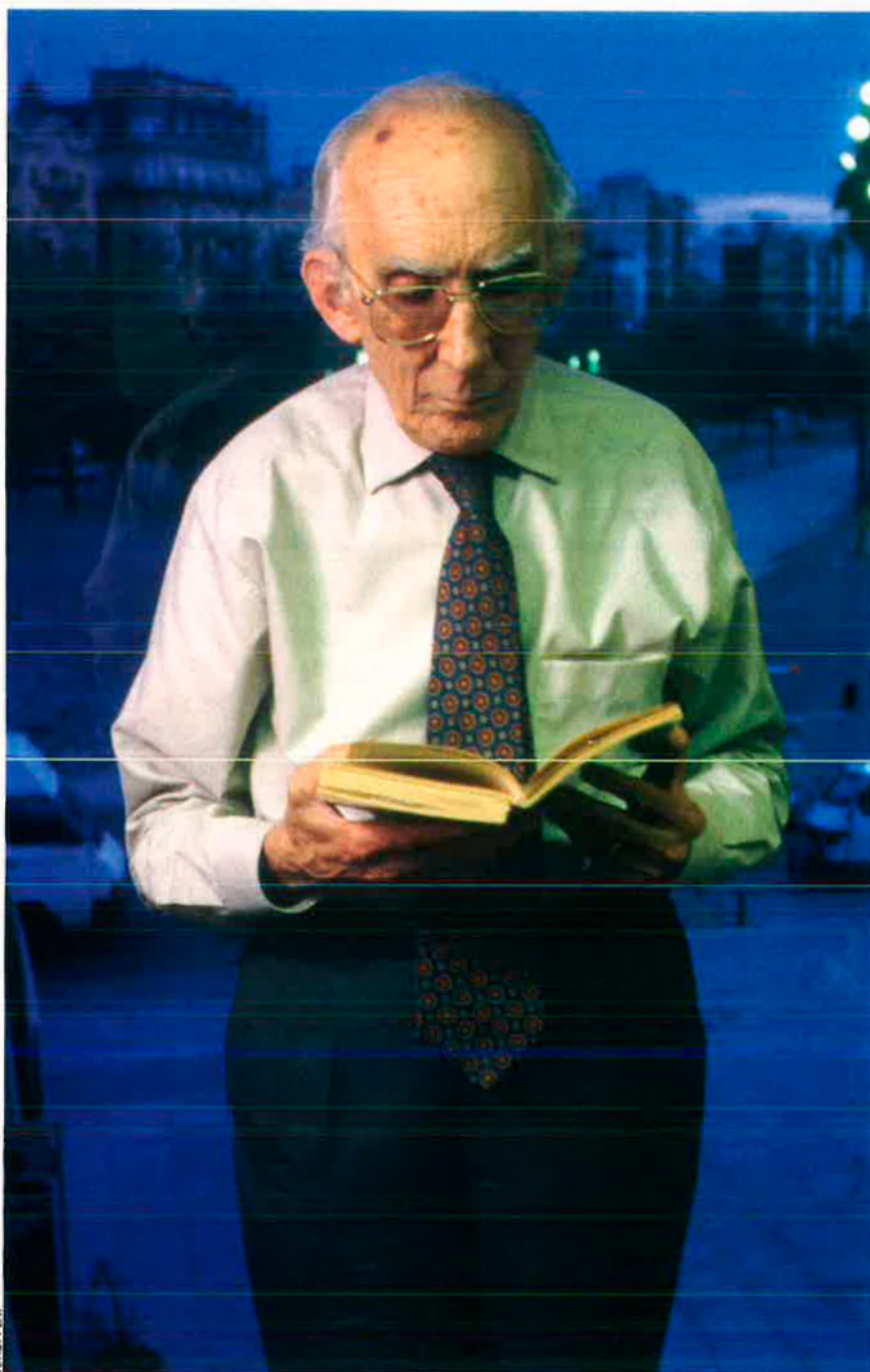

L'antifranquisme està de dol

Josep Benet, un dels personatges amb més talla política i humana que ha donat Catalunya, ens ha deixat. Alguns dels qui van lluitar amb ell colze a colze i hi travaren una gran amistat fan una valoració de la seva vida i la seva obra.

JORDI PLAT

Josep Benet, en una imatge presa el 2001, quan ja s'havia retirat de la vida política activa.

La desaparició de Josep Benet és la pèrdua d'una de les figures cabdals del catalanisme i de la reconstrucció nacional, sense la qual no es poden entendre els darrers seixanta anys d'història d'aquest país; un home, sens dubte, d'una talla política semblant a la de personalitats que tingueren un paper rellevant en els anys de la dictadura i de la transició democràtica com, per exemple, els ex-presidents de la Generalitat Josep Tarradellas i Jordi Pujol. Josep Benet va morir a Barcelona, a l'edat de 87 anys, la matinada del dimarts 25 de març, a conseqüència d'un empitjorament de la malaltia que patia des de feia temps.

Els principals representants de la classe política catalana, com també del món de la cultura i de la historiografia, han destacat la gran obra feta per Josep Benet al llarg de tota una vida dedicada a la lluita pel reconeixement de la causa catalana; una tasca acomplerta des de diversos vessants, principalment els d'activista de l'antifranquisme i advocat defensor de represaliats per la dictadura; o bé, ja a l'etapa de la transició, des de la política activa com a senador, primer, i també posteriorment com a diputat al Parlament de Catalunya. A més a més, Benet va destacar com a historiador, ofici en el qual es va concentrar els darrers vint anys de la seva vida. D'aquesta tasca cal destacar la publicació d'obres imprescindibles com, per exemple, *Maragall i la Setmana Tràgica* (1963), *Catalunya sota el règim franquista* (1973), o bé *Exili i mort del president Companys* (1990).

Un home devot. La personalitat de Josep Benet no es pot dissociar del seu pas per l'abadia de Montserrat,

Memòries d'un lluitador

La desaparició de Josep Benet ha coincidit fatalment amb la publicació del primer volum de les seves memòries. En aquesta obra, publicada per Edicions 62 amb el títol *Memòries I. De l'esperança a la desfeta, 1920-1939*, Benet exposa, sense embuts, algunes de les principals contradiccions que va observar en la història recent de Catalunya.

“No pretenc presentar Macià com un extraordinari home d'Estat –que no ho era–, però sí afirmar que –home de comandament, com era– ni el 6 d'octubre, ni el 19 de juliol, s'hauria comportat com ho va fer el president Companys. Un Companys que, després de tota una vida de fer oposició dura i difícil, no s'havia convertit encara del tot en un home de govern.”

“Quan escric aquestes ratlles, s'ha escaigut el setantè aniversari de l'assassinat dels germans Badia. Un aniversari que ha estat silenciats del tot, en un temps en què alguns parlen de la ‘memòria històrica’ i de la ‘memòria històrica democràtica (sic)’. Ni un record no han tingut les institucions, ni els partits parlamentaris, per als germans Badia. Mentrestant, però, el seu assassí, Justo Bueno Pérez, és homenatjat oficialment com a ‘immolat per Catalunya’, com es pot constatar llegint el seu nom en les columnes situades a l'entrada del Fossar de la Pedrera del Cementiri de Montjuïc”.

“De vegades penso com reaccionarien Domènech i Montaner i el mestre Lluís Millet si veiessin que un representant d'aquell Estat espanyol, al marge del qual s'hagué de construir el Palau de la Música Catalana –suprimint, més tard, el qualificatiu de “Catalana”–, i que, un temps, havia fins i tot prohibit l'existència de l'Orfeo, ara, pel fet de donar unes quantitats de diners –com és el seu deure–, seu en els òrgans directius del Palau...”

“Durant el mes de maig de 1936 [...] d'una banda, el president Companys, que havia après la dura lliçó del 6 d'octubre, quan es deixà arrossegar a una acció impulsada per personatges d'esquerra i socialistes de Barcelona i de Madrid i, de l'altra, Francesc Cambó, líder del més important partit de l'oposició a Catalunya, preveient ambdós que la tensa situació política espanyola acabés provocant una tempesta que devastés l'‘oasi’ català [...] [acordaren de formar] un govern català d'unitat, integrat per Esquerra

Republicana de Catalunya i Lliga Catalana, amb representants d'altres grups parlamentaris democràtics i catalanistes que volguessin participar en aquella nova Solidaritat Catalana.”

“La guerra a Catalunya hauria pogut tenir un caràcter nacional català, en defensa de la legalitat democràtica [...], una guerra defensiva [...] sense els més de vuit mil assassinats a la rera, sense la persecució religiosa, sense els robatoris, incautacions i col·lectivititzacions forçoses, sense les columnes de milicians com les de Durruti i Ascaso, que marxaven cap al front, deixant rere seu mort i destrucció [...]. Catalunya, en lloc de patir l'enorme desfeta de 1939, podia haver sortit de la guerra amb una gran força nacional i un gran prestigi internacional, els quals haurien permès d'arribar a exercir el seu dret a l'autodeterminació. [...] Es desaprofità aquesta ocasió irrepetible.”

“Les conseqüències d'aquesta persecució [religiosa] foren nefastes per a la causa de la República i de la nació catalana. Moltíssimes persones, en una i altra zona i a l'estranger, se sentiren greument afectades per ella i els colpistes ho aprofitaren per presentar-se com a defensors de l'Església i de la religió perseguïdes pels rojos.”

“La mitificació de Tarradellas es manté encara viva avui, en alguns sectors de la política catalana i espanyola, així com en la majoria de mitjans de comunicació. Una mitificació facilitada per la ignorància de la història contemporània de Catalunya en uns i, en altres, provocada pel sectarisme, pels interessos partidistes i, fins i tot, per l'antipujolisme i l'antibenetisme. [...] Davant Tarradellas, nomenat marquès el 1986, ¿com podia jo esborrar el meu record del polític que governà Catalunya pèssimament, durant el període més tràgic de la història del poble català?”

“Mentre gràcies a la tasca de la Comissió de la Dignitat, s'ha aconseguit de recuperar la part de la documentació de la Generalitat que es trobava a Salamanca i que ja es conserva a l'Arxiu Nacional de Catalunya, com correspon, resulta que una altra part de la documentació d'aquesta Institució que, a França, es trobava en poder de Tarradellas, per disposició d'aquest, és retinguda il·legalment pels monjos de Poblet.”

monestir del qual fou escolà, i de l'educació que hi va rebre. Benet, de fet, va estar vinculat, des de ben jove, a moviments de base cristiana, com la Federació de Joves Cristians i, posteriorment, als anys 40, va formar part d'Unió Democràtica

de Catalunya. Hilari Ragner, monjo de Montserrat i historiador, destaca que una de les principals aportacions de Benet al terreny de l'humanisme cristià va tenir lloc l'any 1947, coincidint amb la creació de la Comissió Abat Oliba. “El mèrit de Benet va ser

d'aconseguir, com a secretari de Fèlix Millet, que, al seu torn, era secretari del president de la comissió, de fer un canvi revolucionari i convertir allò que inicialment era una col·lecta per a recollir fons per fer un tron més digne per a la marededéu en una mobilitza-

Josep Benet, protagonista de la història i historiador

L'opinió de **Pelai Pagès i Blanch**

És difícil, en els temps que corren, trobar una persona que desperti les unanimitats que des de fa anys ha suscitat Josep Benet i que amb motiu de la seva mort s'han reproduït. D'entrada, pel caràcter transversal de la seva personalitat. Home format en els cercles cristians, amb vocació, i durant un temps militància, demòcrata-cristiana, no va tenir cap perjudici a encapçalar la candidatura del PSUC a les primeres eleccions al parlament català, l'any 1980, com no n'havia tingut cap, deu anys abans, a prologar un llibre d'Andreu Nin que ell mateix va publicar a les emblemàtiques Edicions Catalanes de París. Molts pocs homes públics procedents de l'antifranquisme llunyà i que durant la transició van fer un paper important, tenen aquest caràcter que políticament i ideològicament pot aparèixer com a eclèctic.

Un eclecticisme, però, que s'ha d'interpretar des de la voluntat de

servei al país, en un moment en què Catalunya es jugava la seva supervivència. Ja sé que parlar de "servei al país" pot semblar una fórmula feta, justament perquè algú pot pensar que si d'alguna cosa és sobrer Catalunya justament és de *servidors* del país. Però no és aquest el cas de Josep Benet. Des de l'Església –redós, cal recordar-ho, de tantes manifestacions resistencials durant el franquisme–, des de l'advocacia –vull recordar la fotografia en què apareix en el judici de Joan Comorera l'any 1957–, des del món de la cultura i de la historiografia, i, finalment, des de la política, Benet va tenir una actitud insubornable i permanent en defensa d'uns drets democràtics i nacionals als quals va dedicar tota l'existència, ben bé des que a divuit anys va anar a fer el soldat a l'exèrcit republicà, durant la Guerra Civil.

Però si en una tasca va despuntar especialment va ser en la d'historiador. I en aquest punt voldria recordar alguns llibres emblemàtics,

que mantenen tota la seva vàlua. El primer, com no podia altrament, és el seu *Maragall i la Setmana Tràgica*, que l'any 1961 va ser mereixedor del premi Joan Maragall de l'Institut d'Estudis Catalans i que, en el seu moment, va fer trontollar la consciència de nombrosos sectors de la burgesia catalana. Deu anys més tard, va publicar a París *Catalunya sota el règim franquista*, una denúncia contundent sobre la repressió a la qual va ser sotmesa la llengua i la cultura catalana durant el franquisme. El 1976, juntament amb Casimir Martí, publica una obra, en molts aspectes model·lica, *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Va continuar investigant i publicant, en els darrers anys sobre personalitats catalanes que havien sofert la contundència de la repressió franquista –com Lluís Companys, Carles Rahola o Domènec Latorre–, i sempre ho va fer al marge dels circuits acadèmics. La naturalesa de la seva obra, els temes que hi tracta, el rigor i la metodologia amb què treballava, complementen així una trajectòria sense la qual es fa difícil d'entendre el Josep Benet polític, advocat, o, simplement, ciutadà de Catalunya.

Historiador

ció del poble català que es va traduir en la creació de comissions Abat Oliba a comarques i parròquies d'arreu de Catalunya. Això va representar la primera obra unitària de reconciliació després de la Guerra Civil i va tenir un èxit extraordinari", assenyala el pare Ragner. A banda d'aquesta aportació en el terreny del cristianisme, Hilari Ragner destaca de Josep Benet el fet que, a parer seu, fos una gran persona; un home generós, sacrificat, consagrat al servei del país i de la democràcia, i profundament cristià. "Benet es va anticipar a una cosa que després fou més generalitzada: que el cristianisme no es vinculés a cap formació concreta sinó a tot el ventall polític. Benet compartia el fet de ser fidel simultàniament al cristianisme i a la justícia social."

Un home transversal. El desig de Benet d'apropar-se a tots els moviments que combatien contra la dictadura franquista el va portar a ser un dels principals impulsors, a principi dels anys 70, de l'Assemblea de Catalunya; uns anys en els quals va començar a fer-se un lloc dins del col·lectiu de persones que dirigiren, amb la mort del dictador, la transició a la democràcia. El poeta, escriptor i historiador Albert Manent assenyala que Benet, amb qui va conrear una gran amistat des d'aquells anys, fou un home molt conseqüent, "perquè, des dels començaments en la militància catalanista i cristiana, va saber mantenir, amb una gran visió general i amb un esperit molt pragmàtic, una línia de resistència que va saber acostar-se a diverses ideologies i grups que treba-

llaven per combatre la dictadura. Era un home transversal". A banda d'això, Manent destaca que aquesta transversalitat el va portar a implicar-se en diversos fronts. "Benet tant va saber abastar la política més estrictament clandestina, participant en els grups que ajudaven a fer manifestacions o als grups que passaven la frontera cap a Perpinyà, com, a la vegada, va saber incidir en el món de la cultura catalana a través per exemple d'Edicions 62 o Omnium Cultural, entitats de les quals va ser assessor", explica Manent.

De fet, com a prova d'aquesta transversalitat, Benet va encapçalar, com a independent, la llista del PSUC a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya després del franquisme, fetes l'any 1980, arran de les quals

va esdevenir diputat. Joan Rigol, que anys després fou president del parlament i també d'Unió Democràtica de Catalunya (UDC), considera que el fet que Benet representés un partit comunista, el PSUC, és una mostra més d'aquesta transversalitat. "Benet va deixar UDC en el moment en què li va semblar que el partit s'havia tancat una mica respecte a aquelles altres forces polítiques que anaven agafant força en la clandestinitat; volia una UDC molt compromesa amb les altres forces. Benet sempre havia tingut una visió molt instrumental del partit pel que fa a la vertebració d'una política transversal; una transversalitat de la qual sempre fou un ferm partidari."

Un home polític. Molt probablement, el millor moment que, com a lluitador antifranquista, va viure Josep Benet fou l'elecció com a senador en representació de l'Entesa dels Catalans a les eleccions generals del 1977. Benet, en obtenir més d'un milió de vots, fou el senador més votat, no sols en aquelles eleccions, sinó de la història de l'actual democràcia. De la seva etapa de senador, l'ex-president del parlament Joan Rigol destaca la seva contribució a fomentar que el Senat esdevingués una veritable cambra territorial. "Benet va proposar d'introduir una esmena a la Constitució per tal que el Senat fos reconegut com una cambra de representació territorial. Si algun dia la reforma del Senat es porta a terme i esdevé veritablement el lloc on Catalunya es trobi representada, això serà gràcies a ell", assegura Rigol. A banda d'això, Rigol destaca les grans virtuts que tenia Benet com a polític. "Josep Benet era un home molt clarivent pel que fa a la posició de Catalunya en les circumstàncies actuals i, en aquest sentit, manifestava molt explícitament la seva preocupació sobre el futur. Mai no feia afirmacions absolutes, creia que en alguns aspectes reculàvem i que ens equivocàvem en el plantejament de les nostres reivindicacions. Les seves crítiques a la reforma de l'Estatut en són un exemple", explica Rigol.

D'una manera semblant, l'historiador Albert Manent destaca el gran pes polític de Josep Benet. "Com a senador va tenir un gran pes en la

El senyor Benet

L'opinió d'Agusti Colomines

Quan vaig donar el condol a la senyora Florència Ventura, que vetllava el fèretre amb les despulles del seu marit amb l'entesa de sempre, em va dir que la màxima preocupació del seu home mentre havia estat ingressat a l'hospital era que aquell entrebanc li restava temps per acabar al segon volum de les seves

memòries. El senyor Josep Benet era així: un home que solia sobreposar-se als esculls que li posava la vida amb la dedicació i el sacrifici de les persones amb caràcter i de conviccions profundes. I això que ni el físic ni la salut, fràgil des que va caure ferit durant la Guerra Civil, no l'acompanyaven.

No fa gaire temps que vaig acudir a casa del senyor Benet per començar a preparar la presentació del primer volum de les seves memòries, *De l'esperança a la desfeta (1920-1939)*, que havia rebut l'11è premi d'assaig Ramon Trias Fargas que atorga la fundació que un servidor dirigeix actualment. Dins els límits de l'edat que tenia, vam passar ben bé tres hores xerrant de política, d'història i dels tres llibres que tenia embastats i que volia acabar de pressa: la biografia del sindicalista Joan Peiró, que tenia gairebé enllestida; l'obra dispersa, que anava recopilant amb l'ajuda dels seu actual col·laborador, Josep Poca, i el segon volum de les memòries, del qual només tenia acabats dos capítols. El senyor Benet era tossut, tossut. I no és que jo ho descobrís ara. Quan li feia de secretari, entre el 1981 i el 1985, aquesta seva tossuderia era una mena de motoret per a treballar alhora en l'argumentació d'una interpel·lació parlamentària, la preparació del guió d'un programa de televisió sobre la Guerra Civil, o començar a esbossar les semblances del president Companys, Manuel Carrasco i Formiguera (que no va acabar mai), Domènec Latorre i Carles Rahola, el lligam entre els quals era, com en el cas de Peiró, que havien estat afusellats pel franquisme per escarnir Catalunya de banda a banda del ventall polític (demòcrata-cristians, catalanistes i anarco-sindicalistes) i com a nació perquè, al capdavant, assassinar el president del país tenia aquest component pervers d'escarment col·lectiu. Les primeres pàgines d'aquestes biografies les vaig començar a passar a màquina, amb el gust i les dificultats de l'aprenent, al pis del carrer de Casp que albergava l'oficina parlamentària que el senyor Benet tenia a Barcelona. I ja veieu que al cap de gairebé trenta anys allò que Benet havia volgut mostrar a través d'aquests personatges quasi s'ha pogut acabar.

El senyor Josep Benet, que en un altre context hauria estat un advocat i potser un polític d'arrel cristiana i demòcrata, en el context català va passar de ser un jove de la lleva del biberó que el comissari del seu batalló —un d'aquells psucaires sectaris dels anys 30— volia liquidar perquè es va negar a integrar-se al PSUC, a convertir-se en el candidat del partit del comunistes catalans —és a dir, nominalment aquell mateix PSUC— l'any 1980 sense haver abandonat, però, la ideologia juvenil. Qui compregui per què algú pot actuar així i quin és el pensament que l'ha ajudat a superar les investides personals i ideològiques, segurament podrà entendre de veritat la personalitat del senyor Benet. Un mestre, us ho asseguro.

Historiador i director de la Fundació Catalanista i Demòcrata Trias Fargas

transició perquè va promoure lleis de reconciliació com, per exemple, la que va reconèixer els militars republicans perquè poguessin cobrar; també

fou important el seu pes a l'hora de fer una llei d'amnistia que posés fi a la Guerra Civil, a més de la seva participació en alguns articles de la

El senador Josep Benet durant una intervenció en una sessió plenària del Senat, presidida per Cecilio Valverde (darrere seu), el juny del 1982.

Constitució, com el que va abolir la pena de mort”, diu Manent.

Un home crític. Una de les coses que coincideixen a destacar sobre la figura de Josep Benet les persones que el van conèixer és la seva gran capacitat de treball. Aquest és, per exemple, el cas de l'historiador Casimir Martí, amb qui el 1976 Benet va publicar conjuntament l'obra *Barcelona a mitjan segle XIX*, sobre els inicis del moviment obrer. Martí destaca que Benet era un home molt tenaç i molt divers quant a la seva activitat, amb una gran capacitat de treball. Pel que fa a la principal aportació de Josep Benet en el terreny historiogràfic, Casimir Martí considera que fou la de contribuir a fer entendre el problema de manca de llibertat que patia Catalunya des de la perspectiva no estrictament política, sinó històrica. “Benet treballava de forma molt rigorosa, amb molt detall i dient les coses amb molta fonament. Era un home amb molta passió per la feina, cosa que el portava a cercar l'arrel de

les coses i les explicacions racionals”, diu Martí.

De fet, la historiografia ha estat el terreny a què Benet va dedicar els últims anys de la seva vida, tant des del vessant de la recerca com de la direcció del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, des del 1985, quan abandonà la política activa, fins a l'any 2000, data en què es va jubilar. Aquests darrers anys, doncs, a banda de publicar nombrosos llibres, Benet va ser molt crític amb la creació del Memorial Democràtic, l'anomenada llei de la memòria històrica catalana. Segons Joan Rigol, aquestes crítiques responen al fet que Benet tenia un concepte molt clar sobre què han de fer els polítics: treballar pel futur i deixar el passat als historiadors. “Perquè els polítics esbiaixen la història i la converteixen en un instrument de la pròpia ideologia. La recuperació de la memòria no es pot fer en termes ideològics, perquè quan una causa és nacional no pot esdevenir fragmentació de la societat”, opina Rigol.

Josep Benet, de fet, no s'estava d'expressar la seva opinió sobre allò que ell considerava els grans errors comesos pel catalanisme polític des dels anys de la República. En aquest sentit, el president Josep Tarradellas fou un dels principals objectius de les seves crítiques, sovint molt dures. L'explicació de tot això, segons Joan Rigol, prové del xoc entre dues visions completament diferents. “Les crítiques de Benet a Tarradellas exemplifiquen el xoc entre la Catalunya institucional de l'exili i la Catalunya resistent de l'interior, una relació que no ha estat sempre fàcil a partir del moment que la primera va voler assumir-ho tot, i va caure en un cert reduccionisme de tot allò que passava”, diu Rigol.

Sigui com vulgui, amb la desaparició de Josep Benet, aquella Catalunya resistent de l'interior, que conjuntament amb la de l'exili va contribuir a superar la dictadura i a construir una nova democràcia, ha perdut un dels principals puntals.

Xevi Camprubi